

csak gyönyörködni tudtak. Ez volt a legigazibb elismerés.

Vajda Ferenc scenikus, korábban a Középülettervező Vállalat szakfőmérnöke. majd egy szövetkezet fejlesztési főmunkatársa, mára pedig a Stenger & Vajda Világítástechnikai osztrák-magyar Kft társtulajdonosa, a Magyar Pavilon világítási és hangtechnikai rendszerének tervezője és részben kivitelezője.

MAGYAR IKON

Kedves Makovecz Imre!

Megtisztelő felkérésedre adott alábbi „pályázatomban” minden szempontból rendhagyó, hiszen a pályázat időpontja, egyre szűkebbre zsugorodó keretei, de legfőképpen maga a vállalkozás kihívása is rendhagyó, s rendhagyó vagyok én magam is, mint filmesináló, múltbeli gyökereim, hovatartozásom tudata és egyéb érdektelen irracionális és ideológikus tényezők összessége miatt.

Mindez számodra teljesen érdektelen lenne, ha nem lenne felém egy elvárás: írjam le azt a tíz perces filmet, amely a dolgok kedvező fordulata esetén a magyar pavilonban vetítésre kell kerüljön.

Én azonban számodra e témával kapcsolatos értelmi, érzelmi, szerkezeti foszlányok s a megmunkálás akadályait legyőzni képes intuicióról szóló „vallomáson” kívül semmiféle testületileg, filmszakmailag vagy dramaturgiailag értékelhető forgatókönyvet írni nem tudok.

Az elképzelés ami bennem MAGYAR IKON címen formálódik – de kiteljesedni csak az anyag és az én viszonyom egymáshoz viszonyában képes – olyan, mint egy ezer darabra tört ikon, melynek minden szétrepesztett darabja a keletre vetett „európaiság” valós, szügerált és látszólagos kitaszítottságából táplálkozó drámaiságot sűríti befogadható látványná, melyben a magyar sajátos sorspozícióban ott bírkózik a megmaradás ereje a körmönfont spekulációval, a megmaradásba vetett maradék hit létküzdelmét vívja a cinizmus sáncai mögül kárörvendve uszító köpönyegforgatókkal; „ahol puffad a működő tőke a dudvával benőtt gyárudvarokon, s ölelkezik velük a hiány”.

E sok részre zúzódtott ikon darabjai FELÉPÍTETT VÍZUÁLIS KOMPOZÍCIÓK és TÖRTÉNELMI DOKUMENTUMOK szerves folyamatként kerülnek nézői elé a sok részre töredezett képmezőn, akik azonban az emocionálisan megragadó képözönből a befogadhatóság korlátai miatt minden alkalommal más hangsúlyokat, más összefüggéseket és benyomásokat érzékelnek majd, csak egy valami lesz minden megtekintésnél azonos bennük, a vizuális kompozíció végére letisztuló egyetlen képből sugárzó erő és hit reménye a hosszan kitartott egyetlen fájdalom hanggal aláfestve.

Egy FILMTÖREDÉK, mely a nézőnek „ezer arcát mutatja”, de utolsó pillanataira a sors kiismerhe-

tetlen szövevényéből kinagyítja a nembeli lehetőség belüli „maximumot”.

Egy FILMTÖREDÉK, amely milliónyi meglévő és létrehozandó filmkockából épül, melyek verbálisan csak körülírhatók, mely szöözönből az utólag betekintő is beavatottá válhat, de az elvégzendő munka pilléreit e pillanatban mégis inkább a jegyzetfoszlányok, rajzok, zenei szerkezetvariációk s elmélkedések jelentik.

Íme a terv, mely számomra belső kihívás, s így van rá esély, hogy másoknak közvetíthető művé válljak, de ez csak esély a külső körülményekkel való küzdelemre, s nem garancia.

Budapest, 1991. november 25.

Tisztelettel és szeretettel:

Dárday István

Geleta

A MŰSZAKI HALADÁST NEM LEHET NULLSZALDÓVAL MÉRNI

Beszélgetés Tóthné Dr. Pásztor Zsuzsa kormánybiztos-helyettesessel

Országépítő: Nagy sikere van a magyar pavilonnak. Számított erre, számított ekkora nemzetközi visszhangra?

Dr. Pásztor Zsuzsa: Öszintén mondom, hogy nem, de ugyanakkor reméltem is. Amikor 1990 novemberében a kormány elé terjesztettük a sevillai világkiállításon való szereplés koncepcióját, akkor az volt a célunk, hogy Magyarországot egy rokonszenves országnak mutassuk be, olyannak, ahol mindenkit szeretettel várnak. Az volt a célunk, hogy egy olyan közegben, ahol 112 ország és 60 multinacionális vállalat jelenik meg, ott ez egyértelműen kiderüljön. Ugy látszik, hogy ezt már az építkezés menetében sikerült elérnünk. Nem én mondom: a spanyoloktól hallottam, hogy a meg-

nyújtott műszakban dolgozó magyarokat mindenki csodálta. Csodálták munkaképességüket és hihetetlen kezűgyességüket. Ez azért is fantasztikus, mert bizonyára ismert mások előtt is, hogy nagyon nagy késéssel indult a építkezés. Lényegében 1991 elején kezdtük az építkezést és a spanyol szervezők előírásai szerint 1991. decemberében elkészültünk vele. Ekkor már haza lehetett hívni az ácsmunkát és a tetőfedést végző embereket, már csak a belső szerelés maradt hátra. A hivatalos átadást a miniszter úr jelenlétében április 8-án sikerült megtartanunk. Ezt - hasonlítva más pavilonok építési üteméhez - igencsak jónéven vették a szervezők.

A másik - amiből az elismerés fakad -, az talán az, hogy sikerült valami olyan egyedülálló művet alkotnunk, ami elűt a többi vas-üveg technikai csodától. Annyira elűt, hogy aki a magyar pavilont látja az biztosan emlékezni fog rá a többi pavilon közül.

Megpróbálok nagyon objektív lenni ezzel a művel kapcsolatban. Annyira egyedülálló ott, a sok XXI. századi csoda között, hogy talán éppen ez az amivel elértük ezt a nagy érdeklődést. Nagyon kevés pavilon előtt áll ekkora sor. A spanyoloknál és a chilei pavilon előtt van ilyen várakozás. A spanyolok térhatású filmet vetítenek, a chileieknél pedig egy jéghegyet láthatnak az emberek.

Nem kis büszkeséggel viselem a HUNGRIA feliratu jelvényt, mert amikor meglátják, akkor mindig gratulálnak.

Országépítő: Ha ekkora a siker és az érdeklődés, akkor bizonyára szó esett már a pavilon sorsáról is. Mi lesz vele a világkiállítás után?

Dr. Pásztor Zsuzsa: A mi pavilonunk olyan területen áll, amin a korábbi, kormány által kötött szerződés szerint nem maradhat fenn épület, vagyis le kellene bontani. Az érdeklődést kihasználva mi mindenképpen szeretnénk elérni, hogy a magyar pavilon fennmaradjon, mert a szakértők szerint a bontás és a szállítás, ha máshol újra fel akarnánk állítani, jelentős pénzbe kerülne. De ettől függetlenül is nagyon szép volna, ha örök emlékként eredeti helyén állna a mi munkánk.

Ezért felkértünk már egy madridi székhelyű, amerikai vagyonértékelő céget az értékelésre, de az eladáson kívül más megoldásokat is keresünk. A spanyolok azt mondták, hogy ha találunk hasznosítót, akkor hajlandók tárgyalni velünk, minthogy az épület maga alkalmas arra, hogy állandóan használják. Ekkor az EXPO 93 szervezete már evvel az utóhasznosítóval kötne szerződést. Természetesen a tervezőnek és nekünk is van beleszólási jogunk, hogy mire használják, bár olyan sok rendeltetése nem lehet. Véleményem szerint kiállítóterem, exkluzív étterem, konferencia terem vagy, mert igen jó az akusztikája, hangversenyterem lehetne, illetve azzá alakítható.

Országépítő: Az nem merült fel, hogy esetleg a Magyar Köztársaság tudja hasznosítani, hogy ne vesztse el a magyar kapcsolatait az épület?

Dr. Pásztor Zsuzsa: De igen. Ez is felmerült már. Talán egy spanyol-magyar baráti társaság megalakulhatna, de azért akkor ehhez a Magyar Köztársaságnak is hozzá kellene járulnia, ami tetemes költség-

gel járna. Ezt még el kellene fogadtatnunk, de talán éppen a 96-os EXPO miatt erre a hírverésre itt továbbra is szükség volna.

Országépítő: Jö, hogy szóba került 1996, mert éppen ezzel szeretném befejezni a kérdezősködést. Melyek azok a tapasztalatok, amelyek az 1996-os világkiállításon is hasznosíthatók lehetnek? Különösen érdekelne, hogy Ön miként látja a finanszírozás problémáit, miként fogadja, hogy a spanyol vállalkozók szinte az egekig emelték az árakat és már-már zsarolták a megrendelőket? Így lesz ez nálunk is?

Én azt hiszem, hogy ez a folyamat mindenképpen jelen lesz nálunk is, hisz a vállalkozási alapon álló finanszírozás mindenképpen indikál valamiféle áremelést. Spanyolországban mindennek az ára három-, négyszeresére ment fel. Én arra számítottam, hogy a szállodai árak később majd lemennek. Nem így történt, maradtak. A turisták nyilván kénytelenek fizetni. Míg Madridban 8000 pezeta elfogadható ár egy normális szállodai szobaért, addig itt egy nem éppen jó szoba legolcsóbban 17-18000 pezeta. A rangosabb helyeken már 20-25-30 ezer pezetát is elkérnek. Ez nagyon sok és minket is meggondolásra készített, hisz nem kérhetek sokkal többet én sem a kinti magyarok költségeire. Ezért azután különböző rendezvényeinkhez szponzorokat kell szerveznünk.

Országépítő: Úgy látszik, hogy ez kikerülhetetlen folyamat ilyen rendezvény esetén. Mégis hogyan állhat az egész világkiállítás mérlege?

Dr. Pásztor Zsuzsa: Azt hiszem, hogy van egy automatizmus amibe nem lehet állami eszközökkel beavatkozni. Ugyanakkor a haszon is megvan, mert például már az első héten eladtak 300.000 db 6 hónapra szóló bérletet. Egy-egy ilyen bérlet 30 ezer pezeta, összesen tehát 9 milliárd pezeta. A spanyolok nem számoltak ekkora bevételre a jegyeladásból. És itt vannak még azok a nagy cégek, akik szponzorálják a kiállítást. Vegyük például a Coca Colát, amely 10 millió dollár feletti összeggel támogatja az EXPO-t azért, hogy a spanyol éttermekben csak az ő italuk legyen. Ez biztosan megtérül nekik majd a fogyasztásból. A nemzeti pavilonokban lehet más üdítőket is kapni.

Azt is látom, hogy a spanyol vállalkozók igen meggazdagodnak ezen a világkiállításon. De magáról a világkiállításról én is csak azt tudom mondani, mint amit a felelős nemzeti vállalat elnöke - Pejilo úr - mondott: ha a műszaki haladást nézzük, akkor azt a nullszaldóval nem lehet kifejezni. Mert, ami ott marad, az mindenképpen hasznos eredmény. Felépült egy nemzetközi színvonalú repülőtér, megépült a Madrid-Sevilla express, ami az 540 kilométeres távolságot 2 és háromnegyed óra alatt teszi meg. Felépült az autópálya és a várost körülvevő körgyűrű. A régi várost felújították. Volt alkalom hallani Sevilla polgármesterétől - éppen amikor Demszky Gábort és Székely Gábort kísérem -, hogy teljesen felújították a szennyvízhálózatot, az ivóvízhálózatot, új tömegközlekedési eszközöket állítottak be. Minden jel arra mutat, hogy ez a befektetés megtérül a városnak is.

1992. május 16-án délután a budai várban, a Szentháromság téri egykori Pénzügyminisztérium épületének dísztermében valamennyi, a Nemzeti Pávilon építésében részt vevő munkatárs számára záróünnepet és fogadást rendezett a fővállalkozó Makona Kft. Ezen az összejevetelen hangzott el az alábbi két beszéd.

Sajtótájékoztató 1992 április / Pressconference / Pressekonferenz April 1992

Geleta

Záróünnep 1992 Május / Closing ceremony / Schlussfeier Mai 1992

Geleta

KÁDÁR BÉLA MINISZTER BESZÉDE

Uraim, tisztelt alkotóközösség, kedves sevillai bandérium!

Nehéz, és sokak szerint rendhagyó ilyen megható pillanatban szólni, hiszen egy olyan ország állampolgárai vagyunk, amely nem túri a kudarcot, és nem túri a sikert sem. Így alakult ezeréves örökségünk. Engedjék meg azért mégis, hogy mint műcsodáló, mint sikerünkre büszke magyar állampolgár és tán a sevillai mű megfogantatása előtti időszakban ugyancsak megdöbbentéssel illetékes magyar kormánytag, néhány szót és gondolatot mondjak el mai ünnepünkről.

Korántsem könnyű, meglehetősen talányos dolog, mit is ünnepeljünk. Ünnepeljük-e a műalkotás, a csodateremtés ünnepét, ünnepeljük-e azt a gondolatiságot, amely a magyar pávilont oly tökéletesen, szinte egyedülállóan igazította az 500 éves történelmi évforduló szellemiségéhez, üzenetéhez, a ráhangolódáshoz, hiszen az új világ felfedezése csak részben jelent betont, felhőkarcolókat, technikai csodákat, mert mögötte ott állt mindig az az emberi lélek, amely a világ megismerésére, felfedezésére, meghódítására, az új befogadására törekedett. Ünnepelhetjük mindezt, de ünnepelhetjük és ünnepelnünk is kell azt az alkotóerőt, teremtő erőt, amely Magyarországtól három és fél ezer kilométer távolságban, andalúz nyárban, andalúz télben, rendkívüli viszonyok között hozta, amit hoznia kellett. És mit ünnepelhetünk még? Ünnepelhetjük azt a pénzügyi zsenialitást és azt a szigort, amely manapság bizony ritkaság, amit megirigyelhetne bármilyen illetékes intézmény. A „Makovecz-mű” az ország nehéz helyzetében az adott előirányzatból

valósította meg mindazt, ami lehetővé tette önünk és az Önök alkotóművészetének bemutatását. Szívbe markoló öröm volt látni a sevillai alkotást. Ezt annál inkább elmondhatom, mert 25 hónappal ezelőtt azok közé tartoztam, akik hittek ebben a sikerben akkor is, amikor még sokan nem láttak. Ma már sokan hisznek, mert láttak, látták ezt a művet, a magyar géniusz képzelő és teremtő erejét.

Néha szívbe markoló persze az is, amikor egyes művészek, a károgók kórusa kulisszának kiáltja ki mindazt, amit ott lát. Hát persze, kulissza ez mindazoknak, akiknek semmit sem jelent az, hogy ország, magyar történelem, nemzeti büszkeség, megújuló művészet, a természet, ember és történelem viszonya. No persze, ez ne keserítse el Önöket, mi olyan országban élünk, ahol évszázadok óta csak így lehetett előrejutni, de azért előre fogunk jutni ezután is. Ami most Sevillában a nagyvilág legnagyobb elismerése mellett megszületett, amit most már három hét alatt közel 80 ezer ember látott és a kigyózó sorok tanúsága szerint ennél sokkal több kíván megismerni, meglátni, remélhetően Magyarországot segít felfedezni. Nos, ez 1991-1992 nagy művészeti alkotása. Önök itthon és Sevillában megtették azt, amit az ország becsülete, az ország hírnevének gyarapítása megkövetelt. Hadd reménykedjünk abban, hogy ez nem a fejezet vége, a sevillai bandérium majd itthon, a Duna partján is terem csodákat még ebben az évtizedben. Ez a kemény mag, amely művészileg, emberileg kialakult a távoli Guadaquivir partján, itthon hiányzik ma még, de remélem, nem sokáig. Köszönöm Önöknek az élményt és a reményt.